

ŠTÚDIE

EMIL MAZÚR

SÚČASNÉ A VÝHLADOVÉ ÚLOHY NAŠEJ GEOGRAFIE

Emil Mazúr: Present and perspective tasks of our geography. Geografický časopis, Bratislava 1972, XXIV, 4; 9 ref.

The author deals with a weak position of geography within the hierarchization of sciences. Causes of this fact are quoted and ways to make better this position are searched by him. Especially the need to concentrate upon the socially most important tasks, namely the problems of living environment and of rational utilization of landscape (geosphere) is underlined. The solution of these problems is to be led up to a level usable in practice, namely by means of modern exact facilities of science. It is necessary to afford to society also a systematic and effective information about modern geography by means of mass information media as well as to take organizational measures necessary in the field of education, internal advance of geography and at the same time for its applying.

ÚVOD

V štúdiu publikovanej v tomto časopise z príležitosti svetového kongresu IGU v New Delhi som sa dotkol niektorých pálčivých otázok geografie. Išlo tam však prevažne o úvahy zo všeobecného hľadiska. Ťažiskom článku bol pokus o vysvetlenie súčasného stavu geografie v zmysle všeobecne platných zákonitostí vývoja vedy. Značnú pozornosť som venoval aj najvlastnejšiemu objektu geografie — krajine, najmä jej súčasnému dynamickému vývoju. Vývody z takejto všeobecnej analýzy, pochopiteľne, sa mohli opäť pohybovať v tej istej, t. j. všeobecnej úrovni a predovšetkým sa dotýkali teoreticko-metodologických otázok a väčšinou len nepriamo aplikácie geografie v praxi.

V rámci mojich dnešných úvah hodlám nadviazať na spomenutú štúdiu v konkrétnejšej a užšej rovine našej geografie a jej základných súčasných a budúcich zámerov.

Pre pochopenie súčasného stavu našej geografie treba aspoň trochu informovať o jej nedávnej minulosti. I keď tradícia našej geografie vyrastá z takých veľikánov, ako bol Matej Bél, koniec 19. stor. a prvá tretina 20. stor., teda obdobie vzniku modernej geografie, nás nachádza prakticky bez vlastnej geografie.

Po oslobodení bolo možné našich vedecky činných geografov počítať na prstoch jednej ruky. Popri ústave pri univerzite vznikla malá vedecká buňka pri SAVU. Teda aspoň úzka základňa pre ďalší vývoj tu bola.

Za tieto, aj keď skromné začiatky našej modernej geografie vďačíme pedagogickému, vedeckému a organizačnému úsiliu príslušníka bratského českého národa J. Hromádku.

Príležitosti, ktoré poskytlo rozvoju vedy naše socialistické zriadenie v päťdesiatych rokoch, geografia nemohla v danom, ešte slabo rozvinutom kadrovom zastúpení úplne

využiť. Úlohy, ktoré stáli pred vtedajšou našou mladou geografiou, boli príliš veľké. Bolo treba riešiť množstvo vedeckých i praktických úloh, vychovávať i riešiť zložité organizačné záležitosti. Domnievam sa, že predovšetkým z hľadiska rozšírenia vedecko-pedagogickej základne geografie sa urobil obrovský kus práce a treba aj kladne hodnotiť vytvorenie publikačnej tribúny pre geografiu (časopis). Nemožno tu nespomenúť aspoň osobu M. Lukniša, na pleciach ktorého spočívala po oslobodení hlavná ťarcha prác spojených s rozvojom našej geografie. Intenzívny rozvoj geografie u nás, či už na vedeckom poli, pri výchove alebo z organizačných stránky, nastáva s príchodom dnešnej strednej generácie a jej zapojením do vedecko-organizačného a pedagogického procesu. Rozrástla sa geografia na univerzite, aj keď nie v potrebnej miere, veľmi sa zväčšil aj Geografický ústav SAV, vznikli geografické katedry pri vysokých pedagogických školách, silne sa rozšírili publikačné možnosti geografie.

SÚČASNÝ STAV NAŠEJ GEOGRAFIE

V súčasnosti geografia na Slovensku disponuje len v geografických inštitúciách (Geografický ústav SAV, katedry geografie UK a pedagogických inštitútov) s viac ako 100 vedeckými a technickými pracovníkmi. Ďalej treba rátať s niekoľkými desiatkami geografov v rôznych negeografických inštitúciách (Urbion, inštitúcie ochrany prírody, rôzne geovedné ústavy ap.). Je tu teda v našej histórii nebývalá kádrová potencia. Pritom treba zdôrazniť, že ide väčšinou o vyspelé kádre mladej a strednej generácie s maximom výkonnosti. Sú tu dobré organizačné predpoklady s koncentráciou síl v dvoch inštitúciách, a to v Geografickom ústave SAV a pri UK.

Súbor vedeckých poznatkov o jednotlivých prvkoch krajiny i parciálnych syntéz, najmä v GÚ SAV, ale i v ostatných geografických inštitúciách, ďalej v rôznych geovedných ústavoch, ďalej obrovský rozsah štatistických dát, rozvoj nových teoreticko-metodologických prístupov, možnosti využitia teoretickej a technickej kybernetiky — to všetko dáva geografii do rúk zasa nebývalú vedecko-interpretáciu potenciu.

Vývoj spoločnosti v podmienkach vedeckotechnickej revolúcie vyvoláva pri analytickej poznávaní javov stále naliehavejšiu potrebu syntetizujúceho štúdia prírodnej a sociálno-ekonomickej zložky geosféry. Obzvlášť v socialistickej spoločnosti — spoločnosti vyvíjajúcej sa s uplatňovaním princípov poznania zákonitostí vývoja a opierajúcej sa teda o vedecké plánovanie do budúcnosti — bude mať veľmi významnú úlohu riešenie komplexných syntetizujúcich problémov prírody a spoločnosti.

Geografia ako veda o priestorových systémoch prírodnej a sociálno-ekonomickej sféry zemského povrchu môže a má riešiť základný komplex uvedených otázok tak, aby mohla poskytovať vedecké základy pre optimálne využitie krajiny z ekonomického hľadiska i z hľadiska životného prostredia socialistického človeka.

Napriek takejto výrazne integračnej syntetizujúcej povahe geografia bola a ešte sa stále považuje za zastaranú akademickú disciplínu, ktorá buď len nedokonale kopíruje výsledky elementárnych špecializovaných disciplín, buď nanajvýš mechanisticky sumuje statické faktologické poznatky o krajine. Takéto podceňujúce postavenie geografie sa odrážalo nevyhnutne jednak v nedostačujúcom finančnom a materiálnom zabezpečovaní geografického výskumu Akadémie i na vysokých školách, ďalej v nízkych smerných číslach na vysoké školy a aj v zložení rôznych koordinačných a plánovacích orgánov. Bola vybudovaná vyslovene nezdravá hierarchizácia vied, v ktorej stáli integračné disciplíny hlboko pod úrovňou elementárnych disciplín, čo sa nevyhnutne odrazilo i v spoločenskom vedomí pri hodnotení vied a v ich rozvoji. Súčasný vývoj spoločnosti si

vyžaduje priamo z existenčných dôvodov, aby popri špecializovanom výskume ako rovnocenný prebiehal syntetizujúci, integračný a často medzivedný výskum. Z toho vyplývajú nevyhnutne podstatné zmeny v doterajšej hierarchizácii vied.

Spomenuté dva prejavy potencie geografie sú ešte stále naozaj len skrytou silou. Je však nevyhnutné, aby sa táto potencia prejavila navonok v spoločenskej praxi, aby geografia prerazila do spoločenského vedomia ako moderná prieborná veda, schopná riešiť a riešiaca i praktické úlohy.

Čo urobila naša geografia pre odstránenie tohto nezdravého, ba spoločensky škodlivého stavu? Popri introverznom vývoji, ktorý znamená síce mimoriadne zosilnenie potenciálnej sily geografie, boli jej extravertné prejavy pomerne slabé, nepravidelné a rozhodne nedostačujúce. Z najvýznamnejších uvedme napr. rozšírenie tribún geografickej informácie (od Geografického časopisu cez Acta geographica a Náuka o zemi — geographica po neperiodické publikácie). Umožnilo nám to preniknúť nanajvýš do kruhov geovedných disciplín a iste nám hodne pootvorilo dvere do medzinárodných geografických vedeckých kruhov. Vela sme však ostali dlhší pri prenikaní do spoločenského vedomia cez dennú tlač, populárno-vedecké časopisy, rozhlas, televíziu a film.

Naša geografia organizovala v šesťdesiatych rokoch mnoho konferencií, sympózií a vedeckých porád i s významnou medzinárodnou účasťou. Uvedme napr. konferenciu o ideologických problémoch geografie, sympóziium o geomorfológii Karpát, sympóziium o teoretických problémoch fyzikogeografickej rajonizácie, sympóziium niektorých komisií IGU, zjazdy Geografickej spoločnosti ap. O našej práci sa z nich dozvedeli azda viacej zahraniční geografovia než preniklo do spoločenského vedomia doma.

Pritom niektoré príbuzné vedné disciplíny alebo novovytvárajúce sa inštitúcie s programom čiastočne alebo takmer totálne substituujúcim geografiu robili systematický propagačný tlak, využívajúc hromadné oznamovacie prostriedky i konferencie s pozývaním urbanistov, územných plánovačov, ekonómov, pracovníkov praxe, z rezortov atď.

Pokiaľ sa objavovali požiadavky z praxe s komplexnou geografickou problematikou, naša geografia ich nemohla plniť jednak preto, že takmer do polovice šesťdesiatych rokov bol geografický výskum zameraný tematicky. Na druhej strane nebola geografia schopná splniť praktické objednávky z časových dôvodov. Podklady bolo a aj dnes treba dodávať pre prax pomerne rýchle, často len v niekoľkomesačných lehotách. A tak geografiu vlastne suplovali životaschopnejšie „odvážnejšie“ iné disciplíny, aj keď väčšinou veľmi nedokonalými „komplexnými“ analýzami, sumou neúplných údajov o prvkoch krajiny ap. Do spoločenského vedomia však prenikli tieto disciplíny, či inštitúcie supľujúce geografiu a spoločenská „objednávka“ smeruje k nim, nie ku geografii. Spoločný pokus geografov UK a Akadémie o komplexný výskum VSŽ zastal v polceste bez prireranej geografickej syntézy.

Geografia pomerne dlho zaostávala, pokiaľ ide o účasť v štátnom pláne základného výskumu. Ešte v júni 1964 pri schvalovaní prvej verzie štátneho plánu základného výskumu geografia nemala v ňom zahrnutú ani jednu úlohu. Až z iniciatívy pisateľa týchto riadkov a riaditeľa GÚ ČSAV J. Demka sa konštituovala celoštátna úloha *Geografická rajonizácia* a bola zahrnutá do plánu v jeseni 1964. Na tejto úlohe sa potom zúčastňovali popri geografických ústavoch SAV a ČSAV i geografické katedry UK a viaceré geovedné ústavy. Výsledky získané riešením tejto úlohy nám značne pomohli zmenšiť časovú disproporciu medzi spoločenskou objednávkou a možnosťou jej realizácie tým, že sa získalo mnoho podkladov zo sociálno-ekonomickej sféry a najmä z hľadiska prírodných krajinných celkov.

V súvislosti s touto úlohou — i mimo nej — sa riešil celý rad teoreticko-metodologických problémov dávajúcich našej geografii nové prostriedky pre vedeckú operáciu

a interpretáciu výsledkov, a to nielen pre teóriu, ale i pre prax. Popri empiricko-induktívnom prístupe sa veľmi rozvíja, najmä v posledných rokoch, teoreticko-deduktívny prístup v riešení geografickej problematiky.

Ak zhrnujeme, naša geografia dospela po oslobodení k nebývalému rozmachu. Ved takmer z ničoho tu vznikla a rozvinula sa na moderných základoch, rozrástla sa a vyspela kádrovo, má solídne organizačné základy s koncentráciou v dvoch pomerne veľkých celkoch. Získala mnoho nových aktuálnych poznatkov o krajine, najmä v analytickej rovine a aspoň k základným novým interpretáciám dospela aj v syntetizujúcom aspekte. Výrazne sa posunula vpred aj v teoreticko-metodologickej úrovni. Dosiahli sa určité výsledky i v aplikácii výsledkov, aj keď nie v miere odpovedajúcej významu geografie a získali sa aj, možno povedať, východiskové pozície v niektorých orgánoch spoločenskej praxe. Naša geografia akumuluje značnú potenciú, ktorá dosiaľ nebola plne využitá a ktorá by sa mala pri racionálnej koncentrácii na kľúčové problémy prejavíť i navonok.

POTREBA KONŠTRUKTÍVNEJ ANGAŽOVANEJ GEOGRAFIE

Pri súčasných úvahách o perspektívnom rozvoji vied je nevyhnutné uvažovať o takom budúcom programe vývoja geografie, ktorý by ju začlenil na miesto primerané jej významu v hierarchizácii vied. Tu doterajšie, väčšinou intraverzné a nedostatočne organizované formy práce nestačia. Je potrebné uváženou, úplne koncentrovanou a permanentnou činnosťou prenikáť do spoločenskej praxe. Je to úloha, pred ktorou nestojí len naša geografia, ale i geografia svetová. Je, pravda, otázkou, aké predpoklady má veda v tej-ktorej krajine alebo v spoločenskom systéme. Geografia socialistických krajín má ohromnú výhodu oproti štátom s kapitalistickým zriadením. V našom zriadení sú to predovšetkým lepšie organizačné predpoklady koncentráciou v pomerne veľkých geografických inštitúciách pri akadémiách, ale i na univerzitách, ďalej je to už bežná forma kolektívnej práce, ktorá najmä pri výskumoch integračnej povahy je nevyhnutná, ďalej je to plánovité zameranie na vybrané problémy a samozrejme aj možnosť uplatnenia výsledkov v praxi vzhľadom na plánovité riadenie spoločnosti. Pravdaže, tieto predpoklady treba využiť.

V posledných rokoch sme svedkami intenzívnych úvah a porád na túto tému vo všetkých socialistických krajinách. Uvedme najmä ZSSR (napr. I. P. Gerasimov 1966, I. G. Sauškin 1963, K. K. Markov 1965, štúdie v zborníku *Priroda i obščestvo* 1968, zborník *Regionalnoje razvitije i geografičeskaja sreda* 1971 ap.), PLR (Perspektywy rozwoju badań geograficznych 1966, S. Leszczycki 1972), v NDR (G. Haase — H. Lüdemann 1972) i u nás (J. Demek 1966, 1968, E. Mazúr 1968 a i.). Z iných krajín uvádzame poľský skrátený preklad Reportu o geografii USA — 1965 a P. Geogea *Geografia aktywna* — 1964.

Takmer jednomyselným záverom úvah o zameraní a úlohe modernej geografie je jej hodnotenie ako disciplíny o priestorovej syntéze, ktorá môže poskytovať vedecké základy pre územné usporiadanie hospodárstva, dopravy, sídiel a obyvateľstva a najmä pre ochranu a tvorbu životného prostredia. Celostné integrálne použitie dáva geografii i významnú koordinačnú funkciu pri výskume priestorových komplexov. Priestorový, krajinný aspekt nadobúda stále viac na význame, ba stáva sa doslova existenčnou záležitosťou v súvislosti so stále intenzívnejším zásahom človeka a spoločnosti do krajiny. Tento proces sa neustaluje a naďalej dynamizuje.

Naliehavosť riešenia týchto problémov vedie k javu, ktorý O. Bašovský priliehavo nazýva „geografizáciou“ vied a výskumu. Ide tu o zdôrazňovanie priestorového aspektu

v celom množstve geovedných i humanitných disciplín, čo je väčšinou novým javom a veľa rás znamená i substitúciu geografie. Žiaľ, geografia pri tomto jave nemá aktívnu, ale zväčša pasívnu úlohu. Ešte nebezpečnejší je vznik nových vedných odvetví, ktoré, možno povedať, totálne preberajú objekt výskumu geografie (regional science ap.). Je paradoxom, ak sa ukazuje spoločensky potrebným vytvárať vedu, ktorá by mala len iný názov, ale preberala objekt geografie a jej metodológiu, aj keď, povedzme, modernizovanú.

Naznačené trendy vo vývoji vied jednoznačne poukazujú na potrebu, ba priamo nevyhnutnosť geografického výskumu pre ďalší vývoj spoločnosti. Závisí len od geografov, aby túto spoločenskú nevyhnutnosť svojej vedy dokázali i v aplikačnej rovine a za pomoci interpretačných prostriedkov odpovedajúcich úrovni súčasnej vedy. Pritom tu nejde o úzko profesionálny záujem, ale o spoločenskú povinnosť. Ved' vytváranie nových inštitúcií, resp. disciplín znamená oddialenie výsledkov potrebných pre prax. To, čo geografia má, vďaka svojej tradícii v rozpracovanej metodológii a v doterajších výsledkoch, môže realizovať do praktických podkladov oveľa rýchlejšie ako novovznikajúce disciplíny, ktoré len hľadajú svoju metodológiu a začínajú zhromažďovať podkladový materiál. Aby geografia túto spoločenskú povinnosť splnila, je nevyhnutné dopievať ka elaborátom použiteľným v praxi, dostatočne informovať spoločnosť o svojej práci a zaangažovať sa úplne do prác spoločnosti potrebných. Naša geografia má všetky predpoklady pre splnenie tejto úlohy, ako sme poukázali, musí však voliť nové konštruktívne cesty na ich realizáciu.

Považujem za potrebné splniť aspoň tieto podmienky:

1. zamerať sa predovšetkým na riešenie spoločensky najzávažnejších problémov bez ohľadu na tradičné vnútorné členenie geografie;
2. doviest' riešenie problémov až do úrovne použiteľnej v praxi a neustrnúť v úrovni riešenia základného teoretického výskumu;
3. paralelne s riešením týchto úloh rozvíjať teóriu geografie a geografickej informácie vôbec, adoptujúc najnovšie poznatky svetovej vedy;
4. využiť dostupné informačné prostriedky a organizačné formy pre preniknutie geografie do spoločenského vedomia a praxe;
5. podniknúť potrebné organizačné opatrenia pre plnenie týchto úloh.

NIEKTORÉ SÚČASNÉ A PERSPEKTÍVNE ÚLOHY GEOGRAFICKÉHO VÝSKUMU

Bolo by len plytvaním slov zdôvodňovať význam kľúčového problému súčasnej i budúcej spoločnosti, ktorým je komplex otázok životného prostredia. Geografia by sa mala podstatným spôsobom zúčastniť na riešení tejto problematiky. Druhú základnú úlohu geografie treba vidieť v komplexe otázok spojených s racionálnym využitím krajiny a jej zdrojov v ekonomike. Pritom oba okruhy týchto problémov sú úzko späté. Práve geografia nám dáva do rúk prostriedky pre vyjadrenie tejto väzby. V komplexe týchto dvoch okruhov vidí ťažiskové úlohy J. P. Gerasimov (1966), J. G. Sauškin i V. A. Anučin (1971), zdôrazňuje ich G. Haase—H. Lüdemann (1972) i S. Leszczycki (1972). Na ich riešenie sa zameriava v posledných rokoch i československá geografia (J. Demek 1968, E. Mazúr 1968 a i.). Dobrým a najmä včasným štartom v tejto problematike bola úloha *Geografická rajonizácia ČSSR*. Tieto problémy sú aj základnou náplňou súčasnej úlohy *Zdroje Geosféry*.

Z uvedených ťažiskových otázok sa vychádza i pri úvahách o perspektívnych úlohách našej geografie, ako sú napr. geografické systémy, ich klasifikácia a vymedzenie, dyna-

mika a prognóza ich vývoja, otázky dynamickej rovnováhy fyzickogeografických a sociálno-ekonomických systémov, typy krajinných životných prostredí a ich vývoj, makroregionálne analýzy, priestorové aspekty ekonomickej integrácie krajín RVHP atď. Na tomto mieste by nebolo vhodné vymenúvať jednotlivé konkrétne úlohy. Išlo tu skôr o problémové načrtnutie. Považujem však za dôležité dotknúť sa otázky, v akej forme a do akej úrovne interpretácie doviest' riešenie úloh, aby geografia splnila naznačené ciele.

Aby výsledky geografického výskumu nadobudli aplikovateľnú formu a teda aby geografia postúpila ďalej než len k servisnej službe alebo nepriamemu uplatňovaniu sa cez iné vedy, je potrebné transponovať výsledky do polohy zrozumiteľnej a použiteľnej pre tvorbu priestorového plánu, či územného plánu a jeho projekcie. To vyžaduje pri interpretácii výsledkov, či už textu, grafov, tabuliek alebo mapy, buď aspoň doplniť tradičné všeobecné geografické formulácie o ukazovatele plánovacej praxe, alebo celkové preformulovanie do vyjadrovacích prostriedkov praxe. Popri diagnostickom aspekte sa tu vyžaduje spravidla aj aspekt prognostický. Pre takúto interpretáciu výsledkov je, pravda, nevyhnutné, aby si geografia osvojila tieto vyjadrovacie prostriedky, čo azda nie je neľahká úloha.

Oveľa zložitejšia a časovo náročnejšia sa mi javí úloha iná. Aby geografia mohla plne učiť zadosť súčasným požiadavkám teórie i praxe, treba od kvalitatívnych hodnotení pristúpiť ku kvantifikácii. A to je už problém exaktizácie geografie. Tento pojem sa veľmi rôzne chápe. Azda najčastejšie, ale domnievam sa, že chybné, sa ním rozumie pretlačenie tradičného opisu alebo kvalitatívnych hodnotení do matematických vzorcov, či číhier, väčšinou mechanicky epigónsky prevzatých z iných vied. To, či hodnoty dosadené do matematických formúl sú reprezentatívne, alebo či prevzatý postup a výsledky z neho vyplývajúce obstoja pri konfrontácii s realitou, býva niekedy nepodstatné. Hlavne, že čitateľ geograf nematematik je ohromený množstvom vzorcov a číhier. Pravda, efekt takýchto „efektných“ prác môže byť len krátkodobý. Tým nijako nemieňim dehonestovať práce, usilujúce transponovať niektoré matematické postupy do geografie, pokiaľ do nej funkčne, organicky zapadajú, a nie sú len pre „ozdobu“. Naopak. I čiastkový progres je cenný. Domnievam sa, že proces exaktizácie či matematizácie geografie môže byť len vtedy úspešný, ak bude vyvierať z teoreticko-metodologických postulátov geografie a bude organicky spätý s interpretáciou objektu štúdia geografie.

I keď súčasná geografia disponuje rozsiahlym vyjadrovacím aparátom, ktorý sa v tradičnom chápaní hodnotí ako pojmový, vynára sa oprávnená otázka, či tomuto aparátu možno i v exaktizačnej rovine pripísať naznačenú pojmovú hodnotu a či ho možno priamo transponovať do exaktizačnej úrovne. Obávam sa, že nie. Ak uvažujeme o vyjadrovacom, či operačnom aparáte geografie, dospejeme k záveru, že to, čo tradičná geografia považovala za pojem, je vlastne len názvom, termínom, objektom, faktom ap. Operačný aparát geografie v relácii objekt — názov — pojem alebo fakt — opis (veta) — teória je veľmi nerovnomerne rozvinutý. V porovnaní s aparátom v predmetnej a názvovej úrovni extrémne zaostáva aparát v pojmovo-teoretickej rovine. Akákoľvek snaha prestúpiť z predmetnej a názvovej úrovne priamo k exaktizačnej operácii vynechaním pojmovej úrovne je metodologicky neúnosná a bezúspešná. Preto otázka exaktizácie geografie si nevyhnutne vyžaduje výrazne posunúť naše poznatky v pojmovo-teoretickej úrovni. Tu nám nepomôže mechanické preberanie postupov a formúl z exaktných vied, ale vybudovanie adekvátneho pojmového geografického aparátu. Ako najvhodnejšia je tu nepochybne najabstraktnejšia a zároveň najkonkrétnejšia veda — matematika. Najprv však matematický jazyk ako jazyk pojmový, teda najmä matematická či formálna logika, ďalej matematika ako jazyk definície a organizácie poznatkov (klasifikačný jazyk),

a to predovšetkým teória množín ap. Potom po vybudovaní pojmového aparátu bude možné organicky transponovať i poznatky z iných exaktných vied, a to jednak v teoretických úvahách, jednak v praxi.

NIEKTORÉ ORGANIZAČNÉ A INÉ ÚLOHY NAŠEJ GEOGRAFIE

Pre oboznámenie širokej verejnosti s náplňou modernej geografie i predpokladaných konzumentov geografickej produkcie a pre odstránenie nevhodných predstáv o geografii je potrebná popri intenzívnej vedeckej činnosti i primeraná propagačná práca.

1. Treba pravidelne využívať hraničné vedecké časopisy (Životné prostredie, Ochrana prírody), populárno-vedecké časopisy (Svet vedy, PAS a i.), dennú tlač, rozhlas, televíziu, populárno-vedecký film ap.

2. Využívať možnosť informácií cez osobné kontakty a účasť v rôznych orgánoch a komisiách. Spolupracovať s prakticky zameranými rezortnými inštitúciami. Vychovať a poskytovať kádre pre rôzne rezortné a iné inštitúcie praxe, a to pokiaľ možno už kádre s praxou, nielen absolventov.

3. Využívať informačné možnosti pri usporadúvaní sympózií, porád a prednášok, najmä pozývaním odborníkov z praxe.

4. Využívať i rôzne formy medzinárodnej spolupráce, najmä v rámci socialistických krajín.

5. Informovať stredoškolskú mládež, aby geografia dostávala aj dostatok kvalitného dorastu.

6. Upraviť osnovy a učebnice pre takéto zámery.

7. Viest už výuku na vysokých školách z naznačených hľadísk, resp. doplniť postgraduálnymi vhodnými formami.

8. Využiť predovšetkým spoluprácu medzi geografickými inštitúciami a koncentrovať sa na kľúčové problémy.

9. Nastoliť a udržiavať ľudské vzťahy v plnom zmysle slova a zdolať karieristické snahy.

Význam geografie pre spoločenskú prax, najmä pre prax socialistickej spoločnosti, ale i pre celkový rozvoj vedy a ľudského myslenia je veľký. Je našou úlohou, aby sa prínos geografie aj plne uplatnil.

LITERATÚRA

1. DEMEK, J.: Geografický ústav ČSAV a jeho úloha v perspektíve vývoja československej geografie do roku 1980. Zprávy Geografického ústavu ČSAV, č. 3—4, Brno 1968. — 2. DEMEK, J.: Stav a vývojové tendencie soudobé fyzické geografie. Zprávy Geogr. ústavu ČSAV, č. 1, Opava 1966. — 3. GERASIMOV, J. P.: Prošloje i budušeje geografii. Izvestija AN SSSR, ser. geogr. 2, 1966. — 4. HAASE, G. — LÜDEMANN, H.: Flächennutzung und Territorialforschung. Geographische Berichte, 62, H. 1, 1972. — 5. LESZCZYCKI, St.: Geography in Poland: main trends and features. Geographia Polonica, 22, 1972. — 6. MAZÚR, E.: Geography of today and its perspective. Geogr. čas. XX, 3, 1968. — 7. Perspektywy rozwoju badań geograficznych. Przegląd zagranicznej literatury geograficznej z. 1, Warszawa 1966. — 8. Priroda i obščesstvo. Izd. Nauka, Moskva 1968. — 9. Regionalnoje razvitije i geografičeskaja sreda. AN SSSR, Moskva 1971.

GEGENWÄRTIGE UND PERSPEKTIVE AUFGABEN UNSERER GEOGRAPHIE

Die Entwicklung der Gesellschaft in Bedingungen der wissenschaftlich-technischen Revolution ruft neben analytischem Kennenlernen der Erscheinungen immer dringenderen Bedarf eines synthetisierenden Studiums der natürlichen und sozial-ökonomischen Komponenten der Geosphäre hervor.

Die Geographie als Wissenschaft über die räumlichen Systeme der natürlichen und sozial-ökonomischen Sphäre der Erdoberfläche kann und soll den Grundkomplex der angeführten Fragen lösen, um die wissenschaftlichen Grundlage für die optimale Ausnutzung der Landschaft aus dem ökonomischen Standpunkt und dem Standpunkt des Lebensmilieus des sozialistischen Menschen gewähren zu können.

Die Geographie war und wird immer noch trotz ihrem expressiv integrierenden und synthetisierenden Charakter für eine veraltete akademische Disziplin gehalten, die nur unvollkommen die Ergebnisse der elementaren spezialisierten Disziplinen kopiert, oder höchstens mechanisch die statischen faktologischen Erkenntnisse über die Landschaft summiert. Solch eine unterschätzende Stellung der Geographie widerspiegelte sich in ihrer peripheren Position in der Hierarchie der Wissenschaften. Dabei haben manche geowissenschaftliche Disziplinen das Programm der Geographie teilweise substituiert, oder entstanden und entstehen sogar neue Disziplinen, die zum Teil, oder sogar gänzlich die Geographie ersetzen.

Bei den gegenwärtigen Erwägungen über die perspektive Entwicklung der Wissenschaften ist es unbedingt notwendig so ein zukünftiges Programm der Entwicklung der Geographie zu bedenken, welches sie auf einen Platz, ihrer Bedeutung in der Hierarchie der Wissenschaften gemäss, eingliedern wurde. Bisherige, meist intraverse und unvollkommen organisierte Arbeitsmethoden sind hier ungenügend. Es ist notwendig mit erwogener voll konzentrierter und permanenter Tätigkeit in die gesellschaftliche Praxis durchzudringen. Das ist eine Aufgabe vor welche nicht nur unsere Geographie, aber auch die Geographie auf der ganzen Welt gestellt ist. Es besteht die Frage, welche Voraussetzungen die Wissenschaft in dem oder jenem Land, oder im Gesellschaftssystem hat. Die Geographie der sozialistischen Länder hat hier erhebliche Vorteile. Vor allem sind es bessere organisatorische Voraussetzungen die durch Konzentration in verhältnismässig grossen geographischen Instituten der Akademien und Universitäten entstehen, bedingt auch durch die übliche Form der Arbeit im Kollektiv, die besonders bei Forschungen von integrierendem Charakter unvermeidbar sind. Weiter ist es die planmässige Einstellung auf auserwählte Probleme und selbstverständlich auch die Möglichkeit einer Anwendung der Ergebnisse in der Praxis hinsichtlich der planwirtschaftlichen Leitung der Gesellschaft. Selbstverständlich ist es notwendig diese Voraussetzungen auszunützen. Es liegt nur an den Geographen, dass sie diese gesellschaftliche Notwendigkeit ihrer Wissenschaft auch in ihrer Applikationsebene mit Hilfe der Interpretationsmittel, dem Niveau der gegenwärtigen Wissenschaft entsprechend beweisen.

Damit die Ergebnisse der geographischen Forschung eine anwendbare Form erlangen und die Geographie von ihrer dienstleistenden Stellung, oder indirekten Verwendung durch andere Wissenschaften weiter vortschreiten kann, ist es notwendig ihre Ergebnisse in eine verständliche Lage überzutragen und sie für die Raumplanung, oder Gebietsplanung anwendbar zu gestalten. Das erfordert bei der Interpretation der Ergebnisse u. zw. des Textes, der Diagramme, der Tabellen, oder Karten entweder die traditionelle allgemeine geographische Formulierung durch Kennziffer der Planungspraxis zu ergänzen, oder eine gänzliche Umformulierung der Ausdrucksmittel der Praxis durchzuführen. Neben dem diagnostischen Aspekt ist in der Regel auch der prognostische Aspekt erforderlich.

Aus dem Slowakischen übersetzt von A. Miš í k o v á